

ESGUARD

Un riu d'espigues

Manel Ballart

PROPOSTES
DIDÀCTIQUES

Elaborades per
Vicent Ferrer

ESGUARD

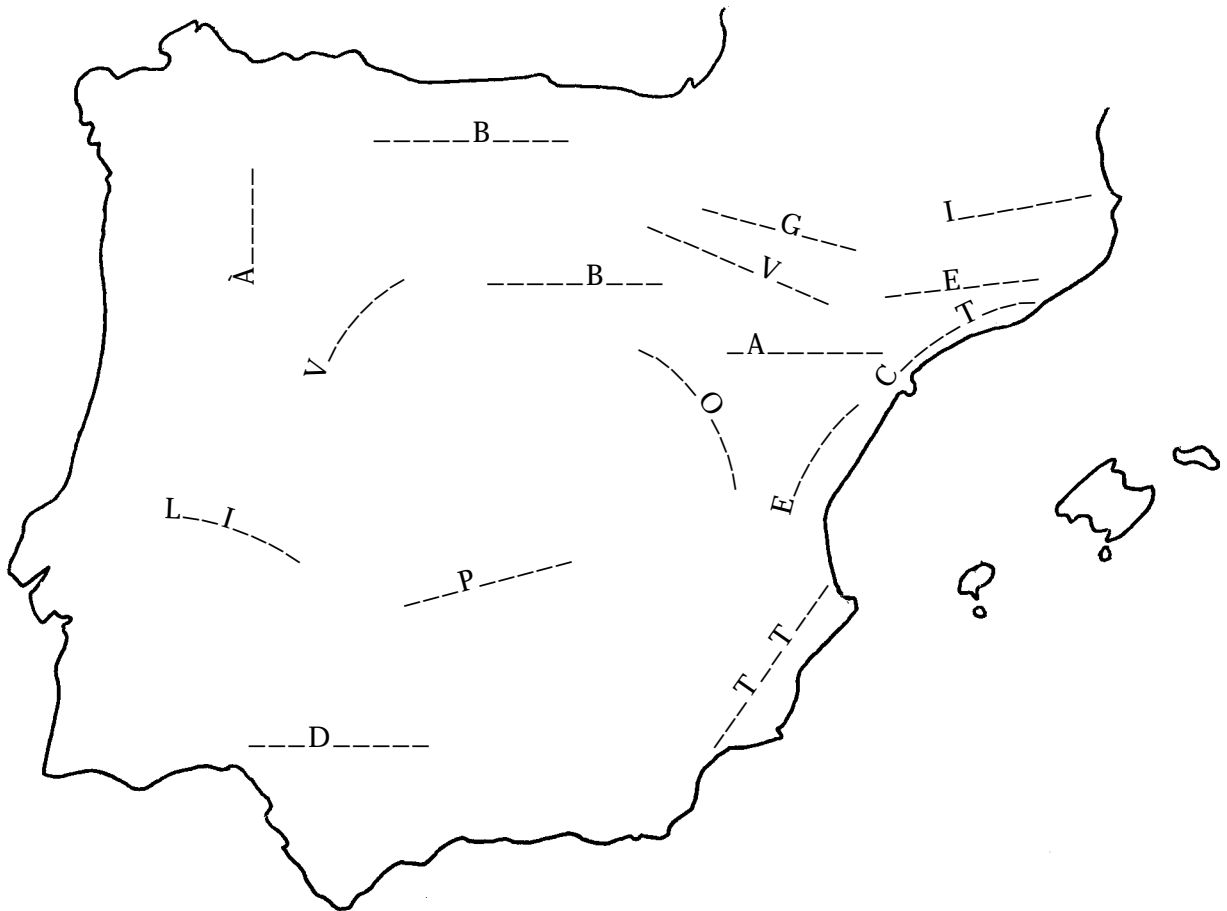
edicions
bromera

El viatge de dos joves ibers per
camins de guerra i d'amor

PREMI FAR DE CULLERA

1. Situa al mapa d'Espanya els pobles assenyalats. Alhora, cerca informació sobre algun d'ells.

turdetans	edetans	ilergets	celtibers
lusitans	àsturs	càntabres	vacceus
cossetans	laietans	indigets	lacetans
contestans	turbolets	ilercavons	carpetans

2. Dibuixa en un plànol l'itinerari del viatge de Tibaste fins arribar a la ciutat d'Indika.

3. Quines són les característiques de les muralles dels poblats ibèrics? Explica també quina n'era la finalitat.

4. Busca informació sobre el jaciment del Castellet de Banyoles.
5. Fes un dibuix de l'actual riu Ebre i dels seus afluents més importants. Marca també el lloc on Tibaste arriba al riu i es posa a navegar aigües avall.
6. Explica les causes que van desencadenar les dues Guerres Púniques entre Cartago i Roma.
7. Indíbil era el cap dels ilergets. Cerca informació sobre aquest personatge que es va enfrontar als romans en terres peninsulars.
8. Aquest text ens explica la indumentària dels guerrers. Fes un dibuix i compara aquesta vestimenta amb la dels soldats actuals.

[...] Diuen que els lusitans són destres en emboscades i persecucions, àgils, llestos i dissimulats. El seu escut és xicotet, de dos peus de diàmetre, i còncav pel costat anterior; el porten suspès per davant amb corretges, i no tenen, sembla ser, ni abraçadores ni anses. Van armats també amb un punyal o ganivet; la major part porten cuirasses de lli, i pocs cota de malla i casc de tres cimeres. D'altres es cobreixen amb cascs teixits de nervis [...]

Estrabó, *Geographika*. Llibre III, 3, 6

9. Explica quines eren les tàctiques militars emprades en temps dels romans.

10. Fes una reconstrucció de la batalla de Cesse (218 aC) entre els romans i els cartaginesos.
11. Busca informació sobre el Minotaure.
12. Escriu una mena de biografia de Teseu.
13. En aquest moment històric destaquen les figures d'Aníbal i d'Escipió l'Africà. Fes una ressenya biogràfica d'ambdues figures.
14. Com evolucionà el món dels cartaginesos al segle iii aC?
15. Fes una recerca informativa i explica els tipus de naus que hi havia a l'època ibèrica i a la romana, tant les que es dedicaven a l'activitat comercial com les destinades a la guerra.
16. El text següent parla d'aspectes comercials. Fes una relació de les mercaderies que eren objecte de comerç. Explica els llocs d'origen i de destinació preferents. Amplia la informació amb altres productes objecte d'intercanvi.

[...] De Turdetània s'exporta blat, molt de vi i oli; aquest, a més, no sols en quantitat, sinó en qualitat insuperable. També s'exporta cera, mel, molta cotxinilla i mini millor que el de la terra sinòptica. Les seues naus es basteixen allí mateix amb fusta del país. Té sal fòssil i molts corrents de rius salats, gràcies als quals, tant en aquestes costes com en les de més enllà de les Columnes, abunden els tallers de saladures de

peix, que produeixen salmorres tan bones com les pòntiques [...]

Estrabó, *Geographika*. Llibre III, 2, 6

17. Quines monedes s'empraven en l'època romana? Quines equivalències tenien entre si?
18. Fes una redacció on expliques quina era l'economia en el temps dels ibers. Era semblant per a tots els pobles? Fenicis, grecs, romans i ibers tenien la mateixa base econòmica? Explica-ho raonadament.
19. Explica què són i com funcionen les colònies gregues del litoral mediterrani. Posa'n alguns exemples que conegues de la costa peninsular.
20. Explica per escrit els fonaments de la religió dels pobles ibers.
21. El text següent ens acosta al món de les previsions de futur. Explica en què consisteix l'endevinació del futur emprant el vol de les aus i posa'n algun exemple extret del llibre o d'altres que hages trobat.

[...] Els lusitans fan sacrificis i examinen les vísceres sense separar-les del cos; observen també les venes del pit i endevinen palpant. També auscullen les vísceres dels presoners, tapant-les amb *ságoi*. Quan la víctima cau per mà del *hieroskópos*, fan una primera predicció per la caiguda del cadàver. Amputen les mans dretes dels captius i les consagren als déus [...]

Estrabó, *Geographika*. Llibre III, 3, 6

22. Hi ha una gran abundància de santuaris ibers a les terres peninsulars. Tria'n un de la teua comarca o d'alguna altra veïna, busca'n informació i fes-ne un resum.
23. El paper de les sacerdotesses és molt important en aquestes èpoques. Fes una reconstrucció de com era la seua vida, quan entraven al temple a servir la deessa i quina era la seua rutina diària.
24. Fes un organigrama on es represente la jerarquia i el panteó de déus i deesses dels grecs i dels romans. Explica l'origen i els atributs que incorporen cadascun d'ells, així com les seues correspondències.
25. Explica quina era la finalitat de les ofrenes religioses. Quins objectes s'hi solien aportar?
26. Fes una descripció física i psicològica del personatge de la sacerdotessa.
27. Quina base alimentària tenien els pobles ibers? I els romans? Busca la recepta d'algun plat que es cuinara en l'època romana.
28. Fes una síntesi on expliques clarament com era l'organització política dels pobles ibers.
29. Com deus suposar, la medicina en temps dels ibers i dels romans no estava molt tecnificada. Busca els remeis comuns que s'aplicaven per a guarir determinades malalties.

30. Com era la indumentària en aquestes èpoques? Fes un llistat amb les peces fonamentals de vestir i les diferències que podien existir en funció de la classe social a la qual pertanyia l'individu. Comenta el text següent relacionat amb els costums de les dones.

[...] També podrien tenir-se com a formes bàrbares els ornaments d'algunes dones, detalls que descriu Artemidor. En determinades regions –diu– porten collars de ferro amb garfis que es dobleguen sobre el cap, eixint molt per davant del front. En aquests garfis poden, a voluntat, abaixar el vel, que en desplegar-lo per davant ombreja el rostre, la qual cosa es considera un efecte d'adornament. En altres llocs es col·loquen un *tympanion* arrodonit per la part de la nuca i serrat al cap per la part de les orelles, el qual disminueix a poc a poc d'altura i amplària. Altres es depilen la part alta del cap, de manera que resulta més brillant que el front. Finalment, d'altres es col·loquen al cap una columneta d'un peu d'alçària, al voltant de la qual enrotllen els cabells, que després tapen amb un mantell negre [...]

Estrabó, *Geographika*. Llibre III, 4, 17

31. Fes un eix cronològic que abaste des de l'any 225 aC fins al 100 aC. Inclou-hi totes les notícies que consideres importants, tant les pròpies del territori peninsular com les de la resta d'Europa o d'unes altres parts del món.
32. Explica com va ser el procés de conquesta romana sobre les terres peninsulars.

33. Quines conseqüències va tenir la conquesta romana en allò referent als aspectes culturals, polítics i socials del món ibèric?

34. Al voltant d'aquest text, iniciu un debat sobre els aspectes civilitzats o incivilitzats d'una comunitat:

[...] Es conta també dels càntabres un fet de bogeria heroica: que estant crucificats uns presoners, van morir cantant himnes de victòria. Aquests fets denoten un cert salvatgisme en els seus costums; d'altres però, sense ser pròpiament civilitzats, no són, tanmateix, salvatges. Així, entre els càntabres, és l'home el que dota la dona, i són les dones les que hereten i les que es preocupen de casar els germans; aquest fet constitueix una mena de *gynaikokratia*, règim que no és certament civilitzat [...]

Estrabó, *Geographika*. Llibre III, 4, 18

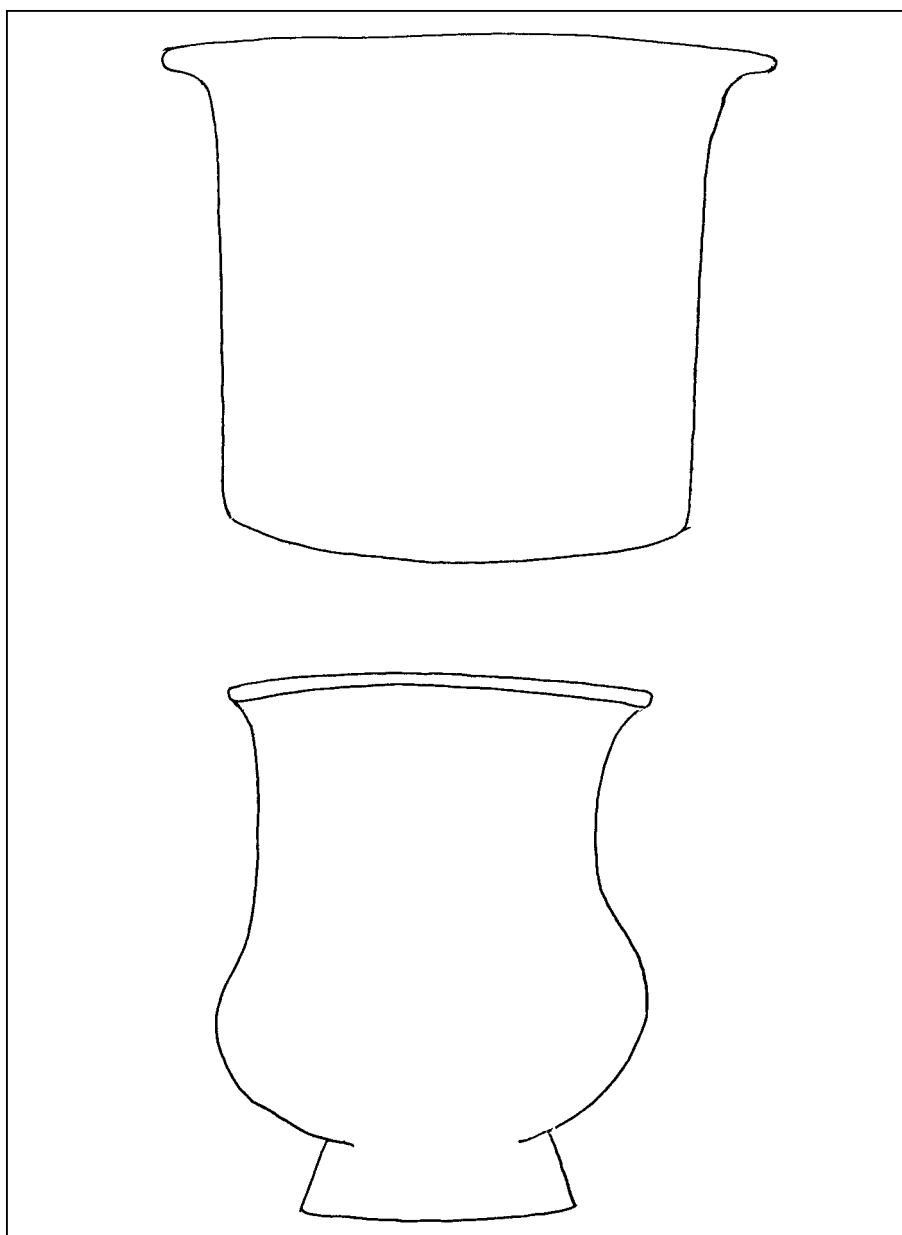
35. Busca informació sobre les eines del treball agrícola emprades pels ibers i descriu-les.

36. Fes un dibuix on es reflectisquen les característiques d'un temple grec i les d'un romà. Explica quines són les diferències fonamentals entre els dos temples.

37. Fes un quadre comparatiu on es mostren les similituds i les diferències entre els estils dòric, jònic i corinti de l'art clàssic.

38. Fes un mural de cartolina amb exemples d'estatuària ibèrica.
39. Intuïes que el final de la novel·la seria així? Inventa un final diferent.
40. Decora aquests dos objectes amb motius de l'època ibèrica. Pots servir-te d'algun exemple que trobes en algun llibre.

BIBLIOGRAFIA APROFITABLE

- Alcaide, J. A. (1999): *1.000 años de ejércitos en España: íberos, griegos, cartagineses, romanos, godos: (V a. JC - V d. JC)*. Madrid. Almena.
- Aranegui Gascó, C. (1983): *La cultura ibérica*. Servei d'investigació prehistòrica. València. Diputació de València.
- Aranegui Gascó, C. i al. (1977): *Damas y caballeros en la ciudad ibérica*. Madrid. Cátedra.
- Arribas, A. (1978): *Los íberos*. Madrid. Círculo de Amigos de la Historia.
- Berrocal-Rangel, L. i Gardes, P. (2001): *Entre celtas e íberos: las poblaciones protohistóricas de las Galias e Hispania*. Madrid. Real Academia de la Historia: Casa de Velázquez.
- DDAA (1972): *Contestania Ibérica*. Alicante. Instituto de Estudios Alicantinos.
- DDAA (1983): *Los íberos*. Madrid. Ministerio de Cultura. Secretaría General Técnica.
- DDAA (1992): *Dioses, mitos y héroes: escandinavos, celtas e íberos*. Barberà del Vallés. Humanitas.
- DDAA (1998): *Els ibers: prínceps d'occident*. Barcelona. Fundació «La Caixa».
- Blázquez Pérez, J. (1995): *El mundo ibérico: una nueva imagen en los albores del año 2000 (exposición)*. Toledo. Servicio de Publicaciones de la Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha.
- Diloli Fons, J. (1995): *La cultura ibèrica al curs inferior de l'Ebre*. Tortosa. La cursa del llop editorial.

- Fletcher Valls, D. (1985): *Els ibers*. València. Institució Alfons el Magnànim. IVEI.
- Fuentes Estañol, M. J. (1986): *Cultura ibérica, arqueología, influencias orientalizantes*. Barcelona.
- Garrido, C. (1998): *Viaje a la Cataluña de los iberos: guía de los poblados ibéricos*. Barcelona. Planeta.
- Giménez, M. i al. (1989): *A la recerca dels ibers*. Santa Coloma de Gramanet, Museu Torre Ball dorina. Servei d'Educació de l'Ajuntament.
- Gimeno Fabregat, T. (1975): *Aproximación histórico-arqueológica a la Ilercavonia desde la iberización hasta la romanización*. Barcelona.
- Gonzalo Álvarez, M. (1979): *El mundo ideológico de los iberos*. Zaragoza. Anubar.
- Gracia Alonso, F. i al. (2001): *Cultura ibérica: (hipertexto multimedia)*. Barcelona. Edicions Universitat de Barcelona.
- Gracia Alonso, F. i Munilla Cabrillana, G. (2000): *El libro de los iberos: viaje ilustrado a la cultura ibérica*. Barcelona. Signament i comunicació. Tarragona. Edicions El Mèdol.
- Izquierdo Egea, P. (1994): *Análisis funerario y reconstrucción histórica de las formaciones sociales íberas (Microforma)*. Bellaterra (Barcelona). Publicaciones de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Marín, A. (2000): *El antes y el después de los iberos: 5.000 años de población continuada en la Cataluña de poniente y el Maestrazgo aragonés*. Horta de Sant Joan (Tarragona).
- Maya, J. L. (1999): *Celtas e iberos en la Península Ibérica*. Barcelona. Cidob: Icaria.
- Mira Tormo, B. (1992): *¿Son o no los vascos iberos?* Montaverner. Ajuntament de Montaverner.
- Moneo, T. (2003): *Religion Ibérica: santuarios, ritos y divinidades (siglos vii-i a. C.)*. Madrid. Real Academia de la Historia.

- Moret, P. i Quesada Sanz, F. (2002): *La guerra en el mundo ibérico y celtibérico (ss. vi-ii a. de C.)*: seminario celebrado en la Casa de Velázquez (marzo de 1996).
- Obrheravt, M. (1998): *Mitología ibérica*. Barcelona. Edicomunicación.
- Oliver Foix, A. (2000): *La cultura de la alimentación en el mundo ibérico*. Castelló. Servei de Publicacions. Diputació de Castelló.
- Olmos, R. (1999): *Los íberos y sus imágenes (Recurso electrónico)*. Madrid. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Micronet.
- Oriol, M. i al. (1983): *Els ibers: els primers avantpassats amb nom conegut*. Badalona. Ajuntament. Institut Municipal d'Educació de Badalona.
- Pardo, A. (1977): *El mundo de los íberos*. Barcelona. Círculo de lectores.
- Parellada de Cardellac, J. (1980): *El origen de los vascos: íberos, hebreos... y dioses*. Esplugues de Llobregat. Plaza & Janés.
- Perea, A. (de.) (1999): *Memoria de Iberia: cuentos, relatos e historias sobre el mundo de los íberos*. Madrid. Polifemo.
- Pla Ballester, E. (1968): «Instrumentos de trabajo ibéricos en la región valenciana» dins *Estudios de economía antigua de la Península Ibérica*. Barcelona.
- Pujol Puigvehi, A. (1987): *La población prerromana del extremo nordeste peninsular: génesis y desarrollo de la cultura ibérica en las comarcas gerundenses*. Bellaterra (Barcelona). Publicaciones de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Pujol, A. (1992): *Els ibers: vida i cultura*. Barcelona. Barcanova.
- Roca, T. i al. (1982): *L'arqueologia a l'escola: aproximació a l'època Ibèrica (Comarca del Maresme)*. Mataró. Museu Municipal, secció Arqueològica.

- Ruíz Bremón, M. i al. (2000): *Arqueología y antropología ibéricas*. Madrid. Universidad Nacional a Distancia.
- Santaeulària, F. (2003): *Els ibers i la violència*. Vic. Emboscall.
- (2004): *Cultura i llengua ibèrica*. Vic. Emboscall.
- Santos Velasco, J. A. (1994): *Cambios sociales y culturales en época ibérica: el caso del sureste*. Madrid. CRAN.
- Serrano Várez, D. i Fernández Palmeiro, J. (1992): «Cuevas rituales ibéricas en la provincia de Valencia». *Al-gezira*, núm. 7, pàgs. 11-35.
- Solanilla Demestre, V. (1979): *La indumentaria ibérica*. Barcelona. Universidad: sección de Publicaciones.
- Tarradel Mateu, M. (1974): «Cuevas sagradas o cuevas santuario: un aspecto poco valorado de la religión ibérica». Barcelona. Universidad de Barcelona.
- Torres Ruiz, J. M. (1993): *Los iberos hablan por primera vez después de 5.000 años*. Valencia. J. M. Torres.
- Uroz Saez, J. (1981): *Economía y sociedad de Contestania Ibérica*. Alicante. Instituto de Estudios Alicantinos. Diputación de Alicante.
- Zamanillo Rosales, E. (1988): *Lectura y traducción de la lengua de los iberos*. Zaragoza. Caja de Ahorros de Zaragoza, Aragón y Rioja.

Propostes didàctiques referides al llibre
Un riu d'espigues (ISBN: 84-9824-069-7)

© Edicions Bromera, S.L.
Polígon Industrial 1-46600 Alzira
www.bromera.com

© Vicent Ferrer, 2005